

РОЗДІЛ 12 АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІЛОЛОГІЇ

УДК 811:378.018.43

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.32.2.38>

M-LEARNING ЯК «ФАКТОР УСПІШНОСТІ» В ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИМ МОВАМ: СТРАТЕГІЇ ТА МЕХАНІЗМИ ОПТИМІЗАЦІЇ

M-LEARNING AS A “SUCCESS FACTOR” IN THE PROCESS OF TEACHING FOREIGN LANGUAGES: STRATEGIES AND MECHANISMS OF OPTIMISATION

Тарасенко К.В.,

*orcid.org/0000-0002-0724-808X**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри іноземної філології та перекладу**Національного університету «Запорізька Політехніка»*

У статті окреслено доволі важливу в методиці викладання іноземних мов проблему: оптимізації m-learning та її успішній інтеграції в навчальний процес. Показано, що m-learning має як переваги, так і недоліки, зокрема наявність великої кількості електронних засобів навчання, відсутність критичного мислення у студентів, неспроможність зорієнтуватися в процесі вибору джерел навчання, труднощі у формуванні когнітивних навичок. Розглядається проблема перевантаження аудіовізуальними засобами, відсутності мотивації в навчанні, надмірної гаджетизації та пропонується механізм оптимізації вже успішної технології m-learning.

Пропонується текстоцентричний підхід, який полягає у використанні текстів різної тематики (лінгвокультурологічний текст, рекламний текст, художній текст та ін.) в поєднанні та органічній єдності методів та засобів навчання. Показано, що текст має відповідати певним критеріям, як-от: автентичність: бути сучасним, тобто таким що відповідає сьогоденним реаліям, містити ту лексику, що репрезентує «живе» мовлення; насиченість культурними маркерами, які привертають увагу, викликають інтерес та водночас мотивують до мовлення; наявність вже знайомого та засвоєного граматичного матеріалу, втім, можливий є відсоток незнайомих слів; структурованість, чіткість та логічність; наявність мовних кліше та зворотів, які можуть слугувати опорою для монологічного або діалогічного усного чи письмового мовлення; містити необхідний для побудування дискусії проблемний компонент, який мотивуватиме до подальших мовних дій; розвивати важливу навичку «критичного мислення».

В статті показано, яким чином маркери, кліше та інші формульні елементи тексту мотивують студента та спонукають його до висловлювання. Також репрезентовано шляхи та візії організації роботи над удосконалення техніки письма та усного мовлення. Запропоновано види роботи, які поєднують як використання m-learning, так і альтернативні засоби навчання. Показано механізми мотивації студента та створення «ситуації успіху» в процесі навчання іноземним мовам.

Ключові слова: m-learning, текст, оптимізація, культурологічні маркери, мовлення, письмо.

The article outlines a rather important problem in the methodology of teaching foreign languages: optimisation of m-learning and its successful integration into the educational process. It is shown that m-learning has both advantages and disadvantages, in particular, the availability of a large number of electronic learning tools, lack of critical thinking among students, inability to navigate the process of choosing learning sources, difficulties in developing cognitive skills. The author considers the problem of overloading with audio-visual means, lack of motivation in learning, excessive use of gadgets and proposes a mechanism for optimising the already successful m-learning technology.

A text-centred approach is proposed, which consists in the use of texts of various subjects (linguistic and cultural texts, advertising texts, fiction texts, etc.) in combination and organic unity of teaching methods and means. It is shown that the text should meet certain criteria, such as authenticity: It should be modern, i.e., it should correspond to today's realities, contain the vocabulary that represents “live” speech; richness in cultural markers that attract attention, arouse interest and at the same time motivate to speak; the presence of familiar and mastered grammatical material, however, there may be a percentage of unfamiliar words; structured, clear and logical; the presence of language clichés and phrases that can serve as a basis for monologue or dialogue in oral or written speech; contain a problematic component necessary for building a discussion that will motivate further speech actions; develop the important skill of “critical thinking”.

The article shows how bullet points, clichés and other formulaic elements of the text motivate students and encourage them to speak. It also presents ways and visions of organising work on improving writing and speaking techniques. The types of work that combine both the use of m-learning and alternative learning tools are proposed. The mechanisms of “situation of success” in the process of learning foreign languages are shown.

Key words: m-learning, text, optimisation, cultural markers, speaking, writing.

Постановка проблеми. Формування навичок і компетенцій в процесі вивчення іноземної мови включає в себе не тільки розвиток навичок аудіювання, читання, говоріння та письма, але й формування таких важливих компетенцій як соціокультурна, соціолінгвістична та ін. Перед викладачем завжди стоїть доволі складна задача: по-перше, «розбудити мотивацію» студентів, по-друге, допомогти їм зорієнтуватися в усьому різноманітті технічних засобів навчання, особливо в контексті сучасної великої кількості електронних засобів навчання, підручників, посібників, онлайн-шкіл. Ще одним фактором, який унеможливує успішне вивчення іноземної мови, є, на жаль, інколи відсутність мотивації, яка слугує одним із факторів «успішності» та «осмисленого навчання» в процесі вивчення іноземних мов, та водночас потужним інтенсифікатором формування всіх навичок та компетенцій в процесі вивчення мови. Ще одним фактором, який суттєво ускладнює задачу викладача та водночас є своєрідним викликом для нього – це підготовка студентів до вимог сертифікованих іспитів на рівні B1/B2/C1/C2, які не тільки перевіряють навички мовні або ж мовленнєві, але й націлені на виявлення саме когнітивних навичок.

Таким чином перед викладачем постає проблема: як саме розбудити «мотивацію» студента, допомогти йому зорієнтуватися на складному шляху вивчення мови та перетворити процес вивчення мови на «ситуацію успіху»? Універсальної відповіді на це питання, на жаль, немає, але, думається, пунктирно окреслити ті «фактори успішності та механізми оптимізації все ж таки можливо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Одним із ефективних шляхів вирішення цієї проблеми є популярний в сучасній методиці тренд – використання “мобільного навчання” (або “m-learning”) (Ю. Барабаш [1], Я. Брухаль, Я. Білик [2], А. Грушева, Л. Філіпова [3], Р. Гуревич [4] О. Мардаренко [5], М. Кабаль [6], К. Тарасенко [7; 8] та ін.). Звичайно, всі інтерактивні технології, як стверджують дослідники, мають велику кількість переваг: від великої кількості та різноманіття функціоналу, так і деякі недоліки (цінова недоступність або ж відсутність інтернету). Також серед переваг і інтерактивність, і міжкультурна комунікація, і мультимедійність, і нелінійність процесу. Солідаризуючись із дослідженнями в сучасній методиці, втім, все ще існує ряд запитань, які потребують осмислення та рефлексії: по-перше, як саме за відсутності технології мобільного навчання організувати успіш-

ний процес вивчення мови, по-друге, як уникнути фактора “перенавантаження” або процесу надмірної гаджетизації, по-третє, в який спосіб створити таку собі “ситуацію успіху”, яка слугуватиме і потужною мотивацією, і стимулом до навчання викладачеві/вивчення мови студентів.

Тож, **метою статті** є визначення стратегій використання m-learning з урахуванням комплексного та системного підходу, який покликаний оптимізувати та збалансувати інтерактивність.

Виклад основного матеріалу. Однією із важливих компетентностей є формування соціокультурної компетентності у студента, яка допомагає не тільки у пізнанні іншої культури, але й сприяє успішній когнітивній рецепції під час складання іспитів. Мобільні технології пропонують такі засоби підвищення лінгвокраїнознавчих знань як додатки “*UK Life podcasts*”, “*Learn English Great Videos*”, “*Listen English Full Audio*”, серіали, автентичні відео або ж аудіоматеріали та багато інших. Більшість посібників та підручників з іноземної мови побудовано на принципі візуалізації матеріалу, також візуалізація процесу навчання відбувається за допомогою *Youtube*, *Facebook*, *i Instagram* та інших засобів. Втім, всі ці засоби неодмінно формують так зване “кліпове мислення”, яке унеможливує побудування системного та цілісного монологічного або діалогічного висловлювання, заважає написати якісний текст, насичений необхідними лексичними або ж граматичними структурами, навряд чи розвиває логічність, системність мислення.

Не зменшуючи цінність та вагомість вищезазначених засобів візуалізації можна запропонувати альтернативний, вже ставший традиційним, але чомусь витіснений на периферію методичного арсеналу спосіб. Саме текстоцентричний підхід може бути альтернативою до надмірної гаджетизації, оскільки **текст** – це одна із опор в навчанні монологічному, діалогічному мовленню, який містить не тільки культурологічні маркери або реалії, але й унаочнює правильність написання, сприяє засвоєнню граматичних структур. Але що найголовніше, саме фактор впізнаваності в тексті культурних маркерів або «мотиваційних тригерів» вже слугує такою собі «ситуацією успіху». Він мотивує до подальшого навчання та закладає таку необхідну для студента «філологічність». Існує декілька способів подачі тексту, як за допомогою використання технологій m-learning, так і без них.

Звичайно, що в контексті чималої кількості текстів неодмінно постає проблема вибору, оскільки не будь-який текст може бути викорис-

таний. Думається, що текст має бути відібраний згідно з наступними критеріями:

- автентичність: бути сучасним, тобто таким що відповідає сьогоденним реаліям, містити ту лексику, що репрезентує «живе» мовлення;
- насиченість культурними маркерами, які привертають увагу, викликають інтерес та водночас мотивують до мовлення;
- наявність вже знайомого та засвоєного граматичного матеріалу, втім, можливий є відсоток незнайомих слів;
- структурованість, чіткість та логічність;
- наявність мовних кліше та зворотів, які можуть слугувати опорою для монологічного або діалогічного усного чи письмового мовлення;
- містити необхідний для побудування дискусії проблемний компонент, який мотивуватиме до подальших мовних дій;
- розвивати важливу навичку «критичного мислення».

Після попередньої усної обробки лексичного матеріалу на попередньому етапі, тобто виконання дотекстових вправ, націлених на зняття труднощів його рецепції, текст також повинен створювати необхідну змістовну та комунікаційну базу для розвитку мовлення та бути основою для вдосконалення мовленнєвих навичок.

Приміром, можна використовувати різні тексти. Приміром, культурологічно-публіцистичний текст англійської антропологині Кейт Фокс «Спостерігаючи за англійцями» [9] містить чимало англомовних реалій як *“dutch courage”* (голландська хоробрість, хоробрість, отримана від алкогольного сп’яніння), що перекладається як *“фронтові п’ятдесят грам для відваги”* або ж термінів антропологічної тематики *faith healing, food taboos, funeral rites, gift-giving, incest taboos, inheritance rules, kin-groups, luck superstition, penal sanctions, personal names, population policy, postnatal care, pregnancy usages, age-grading*, які не тільки мають бути перекладені адекватно, але й знайомлять з суто англійськими реаліями.

Окрім термінів, студент має змогу дізнатися, хто ж така *Nosy Parker* (*“The most hateful of all names in an English ear is Nosy Parker”*), яка є аналогом нашої «допитливої Варвари» або ж більш сучасним *“after-work-drinks”*, що у перекладі означає *«похід «на пиво»*. Або ж дізнатися про суто англійські гастрономічні реалії як *fish and chips, steak-and-kidney pie, English curry, steak, bacon sandwich, bacon butties, prawn cocktail, pasta salad, rice salad*.

В рамках художнього тексту студентам можна запропонувати цикл романів Дж. Роулінг про

Гаррі Поттера [10; 11; 12; 13; 14; 15; 16], де авторка часто звертається до такого лексичного пласту як суто англійські гастрономічні: *shepherd’s pie, black pudding, roast beef, kipper, steak and kidney pudding, Cornish pasty*, або ж реалії суто французької гастрономічної культури як *blancmange, bouillabaisse*, або ж суто магичні реалії *edible Dark Mark, fizzing whizzbees, fainting fancies*.

Якщо йдеться про спецкурс з іноземної мови або ж більш високий рівень володіння мовою студентами, то можна запропонувати проектну або пошукову роботу. Приміром, обговорити художній текст як джерело формування європейських цінностей, або ж розібрати ті методологічні механізми, які допомагають реконструювати те ментально-ціннісне тло, ті культурні коди, які закладені в тексті.

Цікавим та корисним в цьому сенсі може також бути текст літературознавчої тематики, який може містити міфологічні (*the myth of Orpheus*), літературні (*Ovid’s Metamorphoses*), літературно-критичні алюзії (*Stephens Narratology* – Стефенс «Наратологія»), а також відрізняється есеїстичністю мовлення та складними реченнями із конекторами *as a result, finally, thus, therefore, on the one hand, on the other hand etc.* Цей тип тексту, звичайно має всі компоненти наукового тексту, як інформативність, логічність, точність і об’єктивність, втім містить доволі важний для рецепції та інтерпретації компонент як інтертекстуальність. Складність для студента полягає не тільки в тому, щоб розпізнати алюзію або ремінісценцію, але й виявити власний креативний потенціал в процесі пошуку як експліцитного, так і імпліцитного смислів так чи інакше закладених у текст. Звичайно художній текст, насичений такими компонентами націлений на дуже високий рівень мови у студента та може бути використаним на певних мовних рівнях.

До типів текстів, які суттєво оживлюють як усну, так і письмову комунікацію, належить рекламний текст. Хоча він і є невеличким за обсягом, цей тип тексту містить доволі потужний потенціал, а саме відрізняється інформативністю, стислістю, інколи лінгвокраїнознавчим компонентом, втім, що найголовніше – має характер *thought-provoking*, іншими словами – апелює до мислення та дії.

До побудування висловлювання студентові неодмінно стануть в допомозі типові текстові маркери рекламного тексту як *wonderful* (чудовий), *luxurious* (розкішний), *perfect* (досконалий), *romantic* (романтичний), *magical* (чарівний), *stunning* (приголомшуючий), *unusual* (незвич-

ний), *enchanted* (зачарований), *unique* (унікальний), *handmade* (зроблений вручну), *extraordinary* (винятковий), *eye-catching* (той, що привертає увагу) та ін.

Іншим засобом є використання чисельних метафор на кшталт: *A taste of paradise* (*Bounty*), *Bulgaria – magic lives here*, *Power to hit pain where it hurts* (*Solpadeine*), *Taste the rainbow. To Fly. To Serve.* (*British Airways*), *Because You’re Worth It* (*L’Oréal*), *Advancement through Technology* (*Audi*), *The Best or Nothing* (*Mercedes-Benz*). Вони не тільки збільшують словниковий запас, але й спроможні «тригернути» студента до висловлювання, чи дійсно рекламний продукт є таким якісним, як це репрезентовано в тексті.

Також репрезентативними культурними маркерами, які мотивують до навчання можуть бути “*coachpotato*” – лежень, “*beach watching culture*” – проведення часу в ліжку за переглядом відео, “*casual Friday*” – п’ятниця без краватки. Ці лексеми представляють складнощі для початківців з точки зору перекладу, але вони можуть бути тим тригером, який спонукає людину до більш глибокого вивчення мови.

Звичайно, подача автентичних матеріалів може здійснюватися засобами m-learning, але робота з текстом є і таким собі «балансом», психологічним засобом відпочинку від надмірної діджиталізації, а також тією прекрасною альтернативою в складних умовах навчання (відсутності світла, інтернету або ж можливості використовувати інтерактивні технології).

Отже, культурні реалії, слова та словосполучення, а також власні імена, географічні назви, дати, згадування історичних та культурних подій, явищ можуть слугувати тими «мотиваційними тригерами» до пізнання в процесі навчання, втім знайомство із текстом в органічному поєднанні із мобільним навчанням і створить той потрібний баланс між наявністю та відсутністю опор у мовленні. Студенти вчать не тільки сприймати текст, але й навчаються тим механізмам, які допомагають орієнтуватися в ньому та поза межами, продукуючи його інші смисли, які закладені не текстуально, а імпліцитно.

Неможливо не використовувати інтерактивні компоненти під час навчання письму, втім, дуже важливо, щоб студент розумів тип тексту, який він створює, наприклад міг розрізнати між *summary writing*, *analysis writing* та *reflective writing*. Звичайно, тут не обійтись без інтерактивних технологій, таких як використання різноманітних відео-інструкцій або ж підручника. Джерелом для *writing* може бути не тільки

текст, але й на допомогу придуть технології m-learning як подкасти, міні-серіали, відео-інтерв’ю на проблемні теми. Вибір та органічне поєднання компонентів m-learning із традиційними засобами навчання залежить від вибору викладача та студентів.

Втім, окрім використання мовних кліше та відповідних стилістичних засобів продуктивним буде саме прописування тексту (можна не тільки набор, але й «від руки»), вправи на граматичний аналіз тексту, конструювання тексту із окремих фрагментів, підбір синонімів або антонімів до виразів, а також вправи на редукування тексту або ж навпаки його викладу у скороченому форматі. Доволі важливим фактором в процесі навчання письмовому мовленню є здатність до вірного написання слів, використання правильних граматичних структур без використання механізмів «штучного інтелекту» або ж інших автоматизованих систем.

Доволі продуктивним та балансуєчим засобом є саме письмовий переклад тексту з рідної мови на іноземну, а потім з іноземної на рідну, причому цей переклад має виконуватися знов таки без допомоги «m-learning». Мотиваційним фактором тут можуть бути тексти, які максимально наближені до життєвих реалій (складання CV, приватних листів, об’яв, оголошень, рекламацій та ін.) в різних стилях та на всі випадки життя. Доволі мотиваційним є саме *reflective writing* або ж *argumentative writing*, якщо до нього надати кліше, опорну схему або модель письма, яке зорієнтує студента. Цікавим та продуктивним способом навчання письму може бути *writing*, який базується на ключових словах, реаліях, маркерах, втім, найпродуктивнішим способом є саме забутий вже давно твір на вільну тему, адже жоден девайс не в змозі замінити оригінальності людського мислення.

Доволі продуктивним методом «пробудження мотивації» студентів можуть бути обговорення, бесіда або диспут, зокрема знаходження «проблемних моментів», помилок у тексті. Причому корекційну роботу можуть здійснювати студенти в парах: тут важливо створити необхідний позитивний фон для розбору помилок, де викладач не виконує роль «суворого поліцейського», а радше модератора процесу. Цей спосіб є доволі продуктивним в контексті студентоцентрованого навчання, він може бути базисом для інших вправ, як-от: аналіз проблемних ситуацій «*fishbone*», або ж створення ментальної карти «*mind map*». Вищезгадані методики допомагають створити «ситуацію успіху» та працюють у всіх групах сту-

дентів, незалежно від рівня сформованості навичок та рівня володіння мовою.

Висновки. Сучасні методики викладання іноземним мовам пропонують доволі цікаву технологію навчання m-learning. Втім, надмірна візуалізація /гаджетизація та автоматизація процесу навчання заважає студентові розкритися повністю, виявити свої творчі або креативні потенції, а для викладача становить загрозу формування «кліпового мислення» у студента замість того, щоб розвивати мислення власне, індивідуальне та креативне.

Крім того важливою для створення цілісної картини методичного арсеналу, націленого на формування як мовних, так і мовленнєвих навичок є саме створення «ситуації успіху», фактору успішності, який полягає в тому, що студент

самостійно побудував усне або письмове висловлювання із опорою на текст, «формули», маркери та інші опори, втім, без допомоги «штучного інтелекту» або ж інших засобів m-learning.

Саме органічне поєднання елементів m-learning із традиційними методами навчання іноземній мові, їхній баланс та координованість в рамках єдиної навчальної парадигми, моніторинг ступеня самостійності мислення студента, фактор поступового формування самостійних репродуктивних навичок, зокрема таких як говоріння та письмо. Показано, що використання різножанрових текстів, робота над пошуком тестових формул та маркерів, мовних кліше, а в подальшому їхнє використання в рамках текстоцентричного підходу можуть слугувати тригером як для студента, так і для викладача в процесі навчання іноземним мовам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Барабаш Ю. Г. Удосконалення іншомовної компетенції як важливої складової професійного розвитку особистості. *Педагогіка та психологія*. 2017. № 56. С. 167–174.
2. Брухаль Я. Б., Білик Я. О. Сутнісні характеристики технології мобільного навчання іноземної мови як педагогічної інновації. *Young scientist*. 2017. № 6. С. 201–205.
3. Грушева А. А., Філіппова Л. Л. Мобільне навчання: за і проти. Професійна освіта: проблеми і перспективи. 2015. № 8. С. 100–106.
4. Гуревич Р. С. Мобільне навчання – нова технологія професійної освіти XXI століття. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. № 20 (255), 2012. С. 113–119.
5. Мардаренко О. В. Інтерактивні комунікативні технології освіти: мобільне навчання як нова технологія в підвищенні мовної компетенції студентів немовних ВНЗ. *Інформатика та математичні методи в моделюванні*. № 3 (Том 3). 2013. С. 288–293.
6. Кабаль М. В. M-learning як різновид дистанційного навчання. *Молодий вчений*. 2020. № 3(2). С. 375–378.
7. Тарасенко К. В. Формування навичок академічного письма з англійської мови у здобувачів вищої освіти за допомогою використання «m-learning». *Матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Сучасний рух науки»*. 4–5 квітня 2019 року, Дніпро: 2019, С. 1156–1159.
8. Тарасенко К. В. Формування соціокультурної компетенції студентів у процесі навчання аудіюванню з англійської мови за допомогою використання «m-learning» *Суспільство і особистість у сучасному комунікаційному дискурсі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*, 9–10 квітня 2018 р. Запоріжжя, 2018. С. 459–462.
9. Fox K. *Watching the English* : електрон. версія книги. NY : Hodder. 2016. URL: https://drive.google.com/file/d/1yQlwnz8c9IYLuvRjH82JURPNCgdQP_/view?usp=share_link (access date 01/01/2023).
10. Rowling J. K. *Harry Potter and the Chamber of Secrets*. London : Bloomsbury, 2013. 384 p.
11. Rowling J. K. *Harry Potter and the Deathly Hallows*. London : Bloomsbury, 2014. 640 p.
12. Rowling J. K. *Harry Potter and the Goblet of Fire*. London : Bloomsbury, 2015. 640 p.
13. Rowling J. K. *Harry Potter and the Half-Blood Prince*. London : Bloomsbury, 2016. 560 p.
14. Rowling J. K. *Harry Potter and the Order of the Phoenix*. London : Bloomsbury, 2014. 816 p.
15. Rowling J. K. *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. London : Bloomsbury, 2014. 352 p.
16. Rowling J. K. *Harry Potter and the Prisoner of Azkaban*. London : Bloomsbury, 2008. 480 p.